

Wprowadzenie

Instytucja zbiegu przestępstw jest bardzo istotna dla sądowego wymiaru kary¹. Mimo to w literaturze przedmiotu nie poświęcono jej zbyt dużo uwagi. Zagadnienie zbiegu przestępstw omówiono w dwóch monografiach *J. Rozenblatt*² i *M. Szewczyk*³.

Pozostałe rozważania dotyczące tego tematu znaleźć możemy jedynie w podręcznikach prawa karnego, gdzie siłą rzeczy podawane są w sposób skrótowy, komentarzach do Kodeksu karnego oraz w artykułach i glosach. W większości przypadków skupiają się nie tyle na temacie zbiegu przestępstw, co raczej na jego skutku, a mianowicie karze łącznej⁴. Tymczasem wraz z upływem czasu instytucja ta wydaje się być coraz bardziej skomplikowana i stwarzać większe kontrowersje⁵.

Stąd też wydaje się, że niezbędne jest bardziej kompleksowe i szersze, jak również bardziej krytyczne, opracowanie dotyczące tego problemu. Taki cel postawił autor przed niniejszym opracowaniem.

Pozornie definicja realnego (rzeczywistego) zbiegu przestępstw jest prosta i nie powinna budzić kontrowersji. Zgodnie ze stanem *de*

¹ Dla przykładu w 2006 r. kary łączne objęły około 40% kar wymierzanych w wyrokach skazujących wymierzających karę pozbawienia wolności bezwzględną i 30% kar wymierzanych z warunkowym zawieszeniem ich wykonania, por. część niniejszego opracowania zawierającą dane statystyczne.

² *J. Rozenblatt*, *Rzecz o zbiegu przestępstw*, Warszawa 1877.

³ *M. Szewczyk*, *Kara łączna w polskim prawie karnym. Rozważania na tle doktryny i orzecznictwa sądowego*, Kraków 1981.

⁴ Por. m.in. *K. Buchała*, *Problemy kary łącznej*, *Krakowskie Studia Prawnicze* 1972, Nr 7; *K. Buchała*, *Z. Krauze*, *Warunkowe zawieszenie wykonania kary a wyrok łączny*, *Dwugłos*, NP 1972, Nr 9; *A. Ratajczak*, *Niektóre zagadnienia realnego zbiegu przestępstw w wymiaru kary łącznej*, NP 1966, Nr 3; *M. Siwek*, *Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 9.11.2000 r.*, II Aka 213/2000, *Prok. i Pr.* 2001, Nr 9; *M. Szewczyk*, *Wymiar kary łącznej*, NP 1982, Nr 3–4; *D. Wysocki*, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 25.10.2000 r.*, I KZP 28/2000, *OSP* 2001, Nr 3; *P. Zwolak*, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 25.10.2000 r.*, I KZP 28/2000, *Prz. Sąd.* 2002, Nr 4; *D. Wysocki*, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 21.8.2007 r.*, II K 96/07, *OSP* 2008, Nr 10, poz. 112; *J. Raglewski*, *Kontrowersje związane z orzekaniem kary łącznej na tle kodeksu karnego*, *PiP* 2003, Nr 5; *J. Raglewski*, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 3.10.2005 r.*, V KK 128/2005, *OSP* 2006, Nr 7–8.

⁵ Por. *J. Raglewski*, *Kontrowersje*, s. 82 i nast.

lege lata chodzi tu o sytuację, gdy sprawca popełnił dwa lub więcej przestępstw, zanim zapadł pierwszy, chociażby nieprawomocny wyrok za którekolwiek z nich (art. 85 KK).

Po dokonaniu jednak głębszej analizy tej definicji, zrodzą się szczegółowe pytania:

1. Jak ocenimy, że sprawca popełnił dwa lub więcej przestępstw?
2. Czy oznacza to, że popełnił on co najmniej dwa czyny?
3. Czy zawsze, gdy popełni dwa lub więcej przestępstw, będziemy mieć do czynienia z tą instytucją?
4. Czy zawsze skutkiem ustalenia istnienia zbiegu przestępstw będzie kara łączna?

Z pytań tych wynika m.in., że „w odniesieniu do rzeczywistego zbiegu przestępstw istotne znaczenie mają zarówno przesłanki określające przednormatywną podstawę, uzasadniającą przypisanie sprawcy wielości przestępstw, a więc kryteria jedności i wielości czynów, jak i normatywne elementy decydujące o pozostawianiu tych przestępstw w zbiegu, zasady ustalania charakteru zbiegu przestępstw, wreszcie regulacje odnoszące się do konsekwencji zbiegu rzeczywistego na płaszczyźnie wymiaru kary”⁶.

W konsekwencji przy łącznym zastosowaniu tych kryteriów może dojść do wyłączenia istnienia zbiegu przestępstw, mimo, iż stosując te kryteria pojedynczo, dochodzilibyśmy do wniosku, że zbieg przestępstw zachodzi. Ponadto należy stwierdzić, że instytucja zbiegu przestępstw ma wiele wspólnego z instytucją zbiegu przepisów, a u podstaw obydwu leży zagadnienie jedności i wielości czynów oraz jedności i wielości przestępstw⁷.

W nauce spotkamy różne klasyfikacje instytucji zbiegu przestępstw. *J. Giezek* wyróżnia:

- 1) niewłaściwy zbieg przestępstw,
- 2) właściwy zbieg przestępstw,
- 3) czyn ciągle jako swoiste dopełnienie ciągu przestępstw⁸.

Właściwy zbieg przestępstw, zdaniem tego autora, przybiera w Kodeksie karnym postać zbiegu kumulatywnego i dzielony jest na realny (podstawowy lub klasyczny) zbieg przestępstw oraz ciąg prze-

⁶ *P. Kardas*, [w:] *A. Zoll* (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t. 1, Kraków 2004, s. 1091.

⁷ *W. Wolter*, *Wykład prawa karnego na podstawie kodeksu karnego z 1969 r. Część ogólna*, Kraków 1979, s. 270.

⁸ *J. Giezek*, [w:] *M. Bojarski* (red.), *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, Warszawa 2007, s. 256–257.

stępstw⁹. Innym przykładem klasyfikacji jest wyodrębnienie w ramach instytucji zbiegu przestępstw zagadnień związanych z:

- 1) wymiarem kary łącznej,
- 2) ciągiem przestępstw,
- 3) zbiegiem kar,
- 4) pozornym (pomijalnym) zbiegiem przestępstw,
- 5) przestępstwem ciągłym,
- 6) czynnościami współukaranymi¹⁰.

Wreszcie, zgodnie z poglądami innych autorów, instytucję tę można podzielić dychotomicznie na: rzeczywisty zbieg przestępstw prowadzący do wymierzenia kary łącznej i rzeczywisty zbieg przestępstw nieprowadzący do wymierzenia kary łącznej¹¹. Pomijając ocenę wskazanych tu rozwiązań, to właśnie ten ostatni podział jako prosty i logiczny oraz mający oparcie wprost w przepisach Kodeksu, będzie podstawą dalszych rozważań.

W zakresie obydwu przywołanych tutaj kategorii można zaprezentować rozwiązania, które z punktu widzenia praktycznego niewątpliwie uproszą postępowanie, a z punktu widzenia teoretycznego nie będą zakłócały logicznej całości instytucji zbiegu przestępstw, jak też nie będą naruszały podstawowych zasad prawa i postępowania karnego. Chodzi tu w szczególności o konsekwentne uwzględnienie *ratio legis* zbiegu przestępstw, jak również rozważenie celowości utrzymania instytucji tzw. ciągu przestępstw.

⁹ *Ibidem*, s. 257.

¹⁰ L. Gardocki, Prawo karne, Warszawa 2004, s. 146–149; por. *tenże*, Prawo karne materialne, Warszawa 2011, s. 149–155.

¹¹ K. Indeckii, A. Liszewska, Prawo karne materialne, nauka o przestępstwie, karze i środkach penalnych, Warszawa 2002, s. 248–257.